

Gudsdyrkelse og Cem ritualer i Alevisme

Ordet Cem (persisk, arabisk) oversat betyder forsamling eller enhed på tyrkisk. Cem i alevisme har i flere århundrede tjent lige netop dette formål. Cem har i den forstand været den sociale solidaritetsinstitution, der holdt Alevierne sammen i flere århundreder. Hos Alevierne kaldes Cem Hak-Mohammed-Ali Divani Gud-Mohammed-Ali præsidium. Aleviernes bøn, Gudsdyrkelse bygger på denne Cem ceremoni.

Der er forskellige slags Cem og kan også have forskellige navne blandt Alevi-Bektashi samfund, som fx Ayn-ül Cem, Ayin-i Cem, Cem âyini, Abdal Musa Kurbanı, Birlik Cemi, Dardan İndirme Erkanı, Koldan Kopan Erkanı, Ali Cemi, Görgü Cemi, İçeri Kurbanı, İkrar Cemi. Tidligere i land distrikter blev cem afholdt i vintermånederne natten mellem torsdag og fredag. Men i dag i bysamfund og i Europa afholdes cem i weekends eller på fridage.

Cem s indehold er ikke kun religiøst, den er mere omfattende. Generelt har cem i landområderne haft også en uddannelses og juridisk/domstolsfunktion. Den traditionelle opfattelse henviser alle Alevismens institutioner, herunder cem ceremonien, afstamning til de 40's forsamling i Mohammed og Ali's tid. (se afsnit 12) De mange Alevi folkesangere har mange digte/fortællinger om Cem ceremoniens afstamning.

Trods den traditionelle opfattelse har forskellige historiske og sociologiske undersøgelser vist, at Cem institutionens afstamning også skal søges i mange andre forhold og kulturer.

Saz111 traditionen som er meget udbredt i Anatolien i dag, og ceremonier hvor kvinder og mænd deltager på lige fod, og de religiøse danse man danser som kaldes semah. Cem institutionen er traditioner kendt fra før islam, som er æltet og videreført med værdier fra efter islam. I Cem tændes der stearinlyset som symboliserer gud og visdom, man kalder det at vække lyset "cerahi uyandirmak" og hvile lyset "cerahi dinlendirmek" ved afslutningen af cem. For alevierne kan Gudsllys ikke tændes eller slukkes, den lyser i al evighed, derfor bruger man begreberne vække og hvile. Man ved at pga. statsmagten og at religiøse autoriteter ikke har anerkendt og dermed forbudt Alevi-Bektahsisme, har Alevierne i perioder været en indadvendt, lukket trosretning, hvor magthavernes officielle religiøse autoriteter udbredte usande, nedværdigende og uetiske rygter om Alevierne og deres cem ritualer.

Pga. ikke-aleviernes (muslimers) modvilje i at acceptere alevisme som selvstændig tro og det officielle forbud mod Alevisme har været årsag til en begrænsning af aleviernes muligheder for at overvære cem, og dermed årsag til mange fordomme over for Alevierne og deres cemritual.

I dag er cem institutionens religiøse og sociale funktion i højsædet. Alevismens Gudedyrkelse og bøn fuldbyrdes i cem. Cem er et helligt ritual. Den måde, cem fungerer på, er symbolsk taget fra de 40's forsamling, 40lar cemi som Ali har ledet og Mohammed har deltaget i. Cem er systematisk opbygget, er Aleviernes vigtigste ritual og indeholder alle de grundliggende elementer i Alevisme.

Al bøn, prædikener mv. i cem foregår på deltagernes modersmål, fx tyrkisk, kurdisk zaza, mv. Men da troen er mest udbredt i Anatolien hvor tyrkisk er nationalt sprog, og fleste dede og store Alevi digtere som Şah Hatayi, Pir Sultan Abdal, Kul Himmet, synges fra er af tyrkisk afstamning, er tyrkisk dominerende.

En anden side af Cem institutionen er den sociale og undervisningsmæssige funktion. Udover at skabe social solidaritet, indeholder cem også historiske fortællinger, oplysninger om menneskelivets aktualiteter, ny viden og begivenheder og fortolkninger af disse.

For Alevierne som pga. samfundsopbygning (land- og nomadebefolkningen) ikke havde adgang til uddannelsesinstitutioner har cem og dedeer haft en undervisende rolle. Denne del i cem kaldes muhabbet samtale, dialog hvor dede fortæller om forskellige emner og deltagerne bidrager med spørgsmål mv.

Centrum af rundkredsen i Cem kaldes meydan, pladsen, hak meydani eller Mohammed-Alis's plads, man bruger også udtrykket stedet man møder, før man er død, i sin helhed betragtes som et helligt sted i cem. Tidligere, hvis der ikke var fast dede i landsbyen/menigheden, drog dederne ud for at besøge deres talip 112 menighedsmedlemmer, hvor der samtidig blev holdt cem, hos en af det 12 tjeneres eller en udpeget dedes hus, eller ved et helligbygning, gravsted, som også kaldes ocak / ildsted eller ud i naturen. Dedeer blev normalt indkvarteret i det hus, hvor cem skulle foregå. Udover Cem huset skulle have en passende størrelse mv. blev værtfamilien nøje overvejet og valgt. Man så efter, at denne familie og dens medlemmer ikke var düskün (fredløse) uvenner med nogen eller havde et uløst forhold, udstående med naboer, beboere i menigheden. At pågældende var elsket af alle, at deres lokma¹¹³ brød, taffel kunne spises af alle. Ellers kunne dede ikke opholde sig i det hus, og der kunne ikke afholdes cem der.

Fordi formålet med cem er, at forsamlingen genoplever og er bevidst, om det ideal menneskelige egenskaber, som kan kort opsummeres til at værne om sine hænder, tunge, lænder, brød, arbejde og ægtefælde. Fra dede kommer til området, under og indtil næste cem, vil disse principper være en målestok i hvert skridt. I Europa afholdes cem i i Alevi foreningers lokaler, i cehuse hvis der sådan et i byen, ellers i lejede lokaler.

Formel set består cem i at gennemføre 12 hizmet ¹¹⁴de 12 tjenester. I cem er der 12 tjenester og hver af dem har sin ansvarlige tjener. Hver tjener udfører sin opgave under cem, i den rækkefølge den kommer. Det er for enhver alevi almindelig pligt at deltage i den årlige cem som kaldes Görgü cemi,¹¹⁵ hvor man viser sig, bliver set, gøre årsregnskab, er selvkritisk og om nødvendig står til regnskab, og derigennem fornyer sin trosbekendelse. Med dette formål besøger dedeerne hvert år deres områder og talip sognebørn og eller de selv inviterer deres Pir/dede. Den årlige cem afholdes generelt i vintermånederne, hvor der ikke er ret meget arbejde. Når Pir er kommet eller indbudt til et sted hvor der skal afholdes cem, står en af de 12 tjenere som kaldes peyik¹¹⁶ for indkaldelse til cem, går rundt eller sender breve ud til cemiyet/cemat¹¹⁷ menighedsmedlemmer/familier. De andre 11 tjenere forbereder cem og cemhuset. Før i tiden blev cem afholdt torsdag aften. I dag afholdes cem kun i weekends eller på fridage. De 12 tjenester har mange trosmæssige, sociale, praktiske og symbolske betydninger i og udenfor cem.

1- Dede/Pir, præst fungerer som en dirigent/formand, leder/styrer cem. 2- Rehber, vejviser, forbereder og hjælper deltagerne. Fungerer som stedfortræder for Pir. 3- Gözcü, vært/opsynsmand byder velkommen, sørger for ro og orden, praktisk hjælper, viser folk vej mv. 4- Çerağcı lystænder, tænder lys under cem, sørger for der lys i lokalerne, og står for undervisning. 5-Zakir spillemand, spiller saz tyrkisk strengeinstrument synger deysis viser mv. 6-Süpürgeci, fejemand står for praktisk og åndelig rengøring, symbolsk fejer pladen efter hver tjeneste. 7-Sakka/saki, vanduddeler, deler vand ud. Nogle steder eller andre forsamlinger, uddeler saftevand eller alkoholholdige drikke til forsamlingen. 8-Sofracı, kok står for tilberedning af mad bespisning, evt. kurban offerslagtning. 9- Pervane/semahçı, semah-danser står for semah-danse. 10-Peyik budbringer indkalder folk til cem, er budbringer under og udenfor cem. 11- İznikçi, vicevært/pedel står for rengøring, klargøring, inventar vedligeholdelse af cemhuset mv. 12 -Kapıcı/bekçi, dørvagt holder vagt ved døren eller udenfor, så forsamlingen ikke bliver forstyrret. Det er stadig ulovligt at holde cem i Tyrkiet. Det 12 tjener og deres opgaver er kort fortalt som ovenstående.

Peyik (budbringeren) indbyder alle talip sognebørn til cem ceremoni, under overværelse ledelse af Mürsid/Pir og Rehber vejlederen. Alle de can liv/sognebørn som modtager indbydelsen, snakker med deres

musahip vejbrødre, familie mv., tager bad og rent tøj på og sammen med deres familie møder op til cem, på det sted og klokkeslæt der er opgivet. Cem ceremonien forestås, systematisk af de 12 tjenere under ledelse af Pir, som fungerer som en slags dirigent. Pir og de 12 tjenere sidder på deres post, puder i en bred rundkreds, hvor der er en plads i midten, hvor de kan ses og høres af alle, alle andre sidder rundt omkring dem. Den plads Pir sidder på kaldes Pir eller ocaq postu henføres til Haci Bektash og Ali. osv. Reber vejlederen evt. Pir's kone/mand sidder til højre, zakir spillemanden sidder venstre for Pir osv. Nogle gange varetager PIR også zakir spillemandtjenesten. Den tomme plads, der bliver i midten, kaldes Hak meydanı eller HakMohammed-Ali maydanı sandheds, retfærdighedens, Guds plads mv., hvor alle 12 tjenester, semah mv. foregår, og hvor man står i dar i trang, tjeneste, modtager bøn fra Pir mv. Det er også her man står til ikrar afgive trosbekendelse, vælger Musahip vejbrødre, står til görgü viser sig, bliver set mv.. Denne plads meydan er helligt for Alevierne og kaldes cem, hak, eller Muhamed Ali meydanı.

De der er düskün fredløse, og ikke ønsker opløftning, har ikke adgang til cem ceremonien. I cem sidder medlemmerne overfor hinanden, ansigt til ansigt cema cemale i en ring hvor de kan se og høre hinanden og Pir under højtideligheden. Man sidder på madrasser puder post118 i cirkler efter et bestemt system. De der pga. fysiske psykiske eller af andre årsager ikke kan sidde på gulvet må gerne sidde på stol eller bænk. I Europa er man også begyndt at afholde cem på stole eller bænke (ligesom i en kirke) og der er reforminitiativer i gang ift., indretning, praktisk afholdelse af cem. Som nævnt udføres 12 hizmet, de 12 tjenester i den rækkefølge. Hver gang en talip/musahip medlem eller vejbroder, skal ses görgü spørger Pir forsamlingens om deres velvilje, tilgivelse, tilfredshed med pågældende personer, som kaldes rizalik. I cem er der også fællesspisning, som kaldes lokma medbragt mad, som blandes og fordeles, og en eller flere medlemmer er gået sammen om at slagte et dyr kurban takoffer som tilberedes og spises sammen. Der danses semah, synges deys digte/viser oplæses gülbâng/dua bøn. Cem ledes og styres veltilrettelagt under ledelse af Pir/dede præst i samarbejde med de 12 tjenere. Hver tjener kender præcis deres opgave, og i gamle dage bestemtes familier, der stod for bestemte tjenester. I dag vælges tjenerne samtidig med man beslutter at afholde cem. På denne måde forestår Pir Cem-ritualen, og især ved den årlige görgü cemi, supervisere Pir, på en måde medlemmerne/forsamlingen og tjekker om folk har overholdt det, de har lovet, og det han har tilrådet dem, løser evt. tvister i forsamlingen.

I cem er der også musik og sang. En spillemand zakir eller Pir selv spiller saz og synger deys/düzaimam viser, som fortæller troen/vejens regler, etik mv. især synges viser salmaer fra Alevierne største og mest elskede asik/ozan folkesanger fx Şah Hatayi, Pir Sultan Abdal og Kul Himmet m.m Alevierne betragter Saz som et helligt instrument og kalder den telli kuran strengekor. Samfund hvor den mundtlige tradition har været dominerende, (bjergområder mv) modtog folk normalt ikke viden om deres tro kultur mv. fra bøger eller skoler, men af folkesangere, vismænd Pir mv. i forsamlinger, samvær hvor der var muhabbet musik og tale. På denne måde fungerer cem også som en alsidig fælles undervisningsinstitution. De medlemmer, der har været i den årlige cem, afgiver samtidig ed om, ikke at gentage de fejl, de har begået. Når man først har været igennem görgü blevet set i cem, betragtes man som åndeligt rensat, og først her efter kan ens brød lokma/kurban blive spist af cem deltagerne.

Cem gennemføres normal efter følgende rækkefølge:

De 12 tjenesters ansvarlige forbereder cem, klargør de ting, de skal bruge. Peyik indkalder folk til cem, som i grupper kommer frem på cem- pladsen med deres medbragte mad. Står i dar og får en deres ankomst bøn, af rehber. Pir/dede, kommer ind, efter en kort Ceremonielt accept fra forsamlingen, tager sin plads.

Pir holder en lærerig tale. Zâkir spiller og synger et par sange deysis. Pladsen fejers ceremonielt af süpürgeci¹¹⁹ fejemand, handlingen kaldes car-çalmak. Rehber lægger et post/seccade bedetæppe midt på pladsen (lægger hånd på og hilser 4 hjørne og midten 4 porte/5 elementer luft, ild, vand jord og liv). Uvenskaber mv. løses, folk bliver set, tilgiver, velsigner, hilser hinanden, og får en fællesbøn. De 12 poster tjenere, kaldes frem til pladsen og får forsamlingens accept, og får en samlet bøn af Pir. Çerağci vækker (tænder) stearinlysene delil. Tezekâr(iznikci) En mand og kvinde drypper vand over hinanden og 12 andres fingre og tørrer af med et håndklæde, kaldet tarikat abdesti symbolsk renselse, og får deres bøn Sofraci (kok) sammen med dem, der står for eller deles om at give en taffel, lokma og/eller offerslagtning kurban kommer på pladsen med et stykke mad og får deres bøn.

Pir holder en tale, informerer forsamlingen evt. besvarer spørgsmål mv. om fx vejprincipperne.

Cem kredsen lukkes, cem mühülenir "cem stemples" dvs. ingen kommer ind eller ud af dørene. Folk hilser på dem, der sidder på venstre og højre side af en, ved at føre hovedet skulder til skulder. Derefter for at hilse på alle andre tilstedeværende, står man på knæ, sætter hænderne ned på meydan gulvet/pladsen, bøjer ned over egne hænder. Dette kaldes secde¹²⁰ Zakir, spiller og synger 3 salmer Düvazimam og folk går ned i secde. Der spilles og synges 3 fællessange tevhîd folk går ned i secde. Der spilles og synges Miraclama som fortæller om Mohammeds himmelfart og deltagelse i kirklar cemi, de 40's cem forsamling, her følger man teksten, når der i sangen fortælles om at de kom op og dansede, kommer danserne eller de, der ønsker, mænd og kvinder op og danser semah. Efterfølgende kan man danse ønske semah. Sakka deler vand evt. andre drikke. Der spilles og synges Mersiyeler viser om Kerbela og imam Hüseyin. Fællesspisning af Lokma evt. Kurban bordbøn, sofru duasi. Herefter afsluttes Cem, hvor tæppet samles op, pladsen fejers, lyset dvaler, de 12 tjenere får deres tjenestebøn, afslutningsvis læser Pir en oturan duran duvasi sidde og/eller gå bøn, hvor det herefter er frit, om man vil gå, eller sidde og hygge sammen.

Pga. nye socialøkonomiske strukturer har Cem ceremonien i dag en snæver funktion ift. før, hvor især trosmæssige og etiske normer er mere fremme. Især det juridiske, hvor folkedomstolen halk mahkemesi funktionen, som tidligere var en del af cem, i dag er overladt til det offentlige retssystem og har kun en forligs- og mæglerrolle. I dag afholdes cem i byerne i lejede lokaler, cem huse eller i egnede privathjem. Hos Alevi/Bektashier løses asocial adfærd i menigheden, efter Alevimens etiske normer i cem-forsamlingen, hvor forsamlingen inddrages i beslutningen. Hvis en klager over en persons adfærd og cem forsamlingen giver pågældende ret, skal modparten tilfredsstille pågældende. Ingen må være/forblive uvenner eller i konflikt med hinanden. Hvis en persons rettigheder er overtrådt, eller man selv har overtrådt andres, skal modparten tilfredsstilles. Hvis en skylder et beløb væk, skal den være betalt, eller laves som en afdragsordning. Parterne skal være forsonet/have sluttet fred, før de kan ses og accepteres i cem görgü, ellers vil de ikke være velsete i menigheden.

Dem der er düskün (henfaldt, fredløs, skyldige) har ikke adgang til cem. Utroskab, forsørge sig selv og familien med tyveri, og bruge vold, er en lovlig skilsmissegrund for begge parter. At forsørge sig selv og sine ved svig, tyveri, falskvidne mod andre, ikke styre sine egoistiske lyster, vold/voldtægt, bruge tvang, vold, skader og dræbe andre mennesker, fornærme naboer, underbetale medarbejdere, udnytte fattigfolk mv., er forhold som ikke giver adgang til Cem. Medmindre man inden eller under cem, tilfredsstiller modparten, godtager forsamlingens evt. symbolske dom/straf, fordi man har været dårlig eksempel for andre i samfundet. Den værste straf for en Alevi er at ikke kunne få lov at deltage i cem.

Skrevet 2006 – Opdateres i løbet af 2020.